

הלכות פסח סימן תעג

(ד) קדוש (יביתו ירוחם הוראיש בתשיבה וארתי פי ע"ס). ואם אין נרין נקיות (ז) וטל מעט, (ח) אכל אין לברך על הנטילה. ובעל-הבית לא יזוג בעצמו (ט) רק אחר יזוג לו. בדרך חרות (מהרי"ם): ב (י) ישותה בהסבה (יא) ויאינו מברך אחריו: ג' אם רוצה לשתות (יב) כמה כוסות, (יג) ה'רשות בידו. וימכל מקום (יד) ראוי לזהר (טו) שלא לשתות בין ראשון לשני אם לא לצורך גדול, (טז) כדי שלא ישתבר ויפגע מלעשות הסדר וקריאת ההגדה: ד' (יז) מביאין לפני בעל-הבית קצרה (יח) שיש בה שלש מצות ומרור (יט) וחרסת ובפרס (כ) או ירק (כא) אחר (בחגן כ"ב) או (כ"ג) מירמלה, וישגי מבשילין, אהר זכר לפסח ואהר

ד ממקנא דגנרא ליה
ה טור סימן הער
בט וב שריא ורב
האי וראיש ותכנו
לזה ו מטנה ליו
ז קלבו קשם כנו
זחוקן ה טור סימן
תעה קשם התעופה
והראיש ט שט
כסרה קיד

באר היטב

מן ענט"י כמו בשאר שנה ובאמת אמר לברך פיון שאין נטילה זו על תאבילת מזה דהוי הפסק גדול, וכן נהגין: (ה) אחר, שטובים חי ומבשל שמברכין עליו בשהיא כמיש סימן זה, ונהגין לקח מה שקורין פטר-ויל"י, וטוב לקח כרפס שהוא נוטריקון ס' פרך, כלומר, ס' רבוא עבדו צבוח פרך, וקורין בלי"א אפודין, וכ"כ אחרים, ועמ"א: (ו) מירמלה, ואם חל בשבת יצאה המירמלה מע"ש, ואם לא עשה מע"ש ואין לו חמץ יצאה מירמלה מע"ש.

משנה ברורה

וכו'. ורצה לומר, אף להנהגים בכל השנה לטל נרין לסעודה קדם קדוש, ולרדיהו הקדוש לא תשיב הפסק בין נטילה לסעודה הואיל והוא מצרכי סעודה, וכמו שנתבאר בסימן רע"א, מכל מקום בליל-פסח שמשפטיקין הרבה אחר הקדוש באמירת ההגדה ובתוף קף מסייה דעתו משמירת דיי, לבלי עלמא אין לעשות בן; ואפילו לטל נרין כדי שלא יצטרף לחזר ולטל נרין אחר הקדוש לאכילת כרפס גם-כן אינו נכון, בן פתבו האחרונים²⁴¹: (ז) וטל מעט, כתב קצ"ט, כדי לחש להטעם שהביא בברכ"משה דאין לטל נרין קדם קדוש, דמחזי ששובר שקדוש צריך נטילה, ועל-כן לא יטל נטילה גמורה: (ח) אכל אין לברך וכו'. ורצה לומר, אפילו אם יטל נטילה גמורה, יתיר על-כל-פנים שלא יברך עליה, על נטילה נרין, דנטילה זו אינו עולה לו לצורך אכילה ובב"ל, ונמצא דהוא

אינו מברך במה"ט, ואם לא תה דעתו צריך לברך, ולא יתחיל להכחיל עד אחר השעורה רא"כ יתנה כמסופי על הכוסות: וא"ל שיאמר הבדלה והלל על כוס א', דא"א ב' יעשות על כוס א', ודוקא קדוש והבדלה שרי דשניהם ענין א' הוא, ואם שכח להכחיל עד אחר בז"מ, אמר הלל והבדלה על כוס א', ונתא א"א בענין אחר, מ"א, נע"ל סימן רצ"ו: (ז) קדוש, עין אחרונים בנה, והעיר פסק נר"א, וכן הסבמת הש"ס, דהתאם שנטל נרין סובר שיברך גם

באור הלכה

שהתחילו נמי הרין פן, והוא מדברי הגר"ז, והגר"ז הפליג יותר, דאפילו חבר קדם שאכל הכרפס, נמי אוכל הכרפס מלי תבדלה מטעם זה, וק"ט זה להארה לא ברירא כלי האי, דדינא דמסופי על הכוסות על-נרין ברב לא מבר ככל הפוסקים, רק בברכה באכילה, ומשמעות השור בסימן תע"ב, דהתרא"ש לא חושבין קלל לקח בין ב' כוסות הראשונים ואפילו כשמתברך, ואם-כן אפשר דמבטב לא לחש להקשה זו ולא לטעם קדם הבדלה שהוא אסור גמור לקלי עלמא, ובפנט שאפשר לברך גם אבי העזרי מודה שהתבדלה מוכיח על כוס זה שלא הובא להוסיף על הכוסות, וצריך עיון לר"א: * הרשות בידו, וכל זה בין הכוסות, אכל אם כנג הכוס והתחיל לקדש עליו פתגרה אינו ראשי להפסיק באמצע, פן כתב הרמב"ן בהשגותיו וכן כתב הר"ן, ומשמע מדבריו עוד יותר, דאפילו לא התחיל צדו בסעודה רק שסוג הכוס ותכין עצמו לאמירת הבדלה²⁴² גם-כן אסור, ובעל תפאור מתיר בכל ענין, וכן כתבו תה"ספות דף קג ודוקא בהלל או בברכת אש"י גאלנו אסור, והמחבר סתם בסעיף א ברצת

ברכה לבטלה: (ט) רק אחר יזוג לו. אם אפשר לו: ב (י) שותה בהסבה, ואם שכח ולא הסב, עין בסימן תע"ב וזכרונות ברורה סעיף קט"ן כא²⁴³: (יא) ואינו מברך אחריו. 'על הגפן וכו' אפילו שנה רביעית, דסומיה על מה שיברך ברצת-המזון לבסוף²⁴⁴, ועוד, דהרי יברך ברכה אחרונה²⁴⁵ לסוף ארבע כוסות, ובסימן העד: וקרא היטב: ג' (יב) כמה כוסות, בין ששותה בין ראשון לשני או לאחר כוס שני, וכל-שכן בתוף אכילה, אכל בין שלישי לרביעי אסור, גדלקמן בסימן העט: (יג) הרשות בידו. לפי מה (י) שכתב הרב לקמן סימן העד בהג"ה דמנהגנו לברך ברכה ראשונה על כל כוס כוס, הא דמתיר לשתות בין הכוסות הינו דוקא אם היה דעתו בשעת ברכה לפטר על כל מה שיביאו לו אחר-כך לשתות [ואו שהיה הינו לפניו, (יח) דממילא נפטר כל זמן שלא חשב בהדיא שלא לשתות], דאם אין דעתו לשתות בין הכוסות ואחר-כך נמלה לשתות, אס"פ יצטרף לברך עליהם, ותה אסור, שגדאה כמסופי על הכוסות פתין שמברך על כוס זה כמו על שאר ארבע כוסות, וכמו שכתבנו לעיל בסימן תע"ב סעיף-קט"ן כא במשנה ברורה: (יד) ראוי לזהר. וכן מנהגנו דר"מ: (טו) שלא לשתות בין ראשון לשני. להש (יט) ליש מי שאומר (והובא בבית-יוסף) דהא דשרינין לשתות בין הכוסות הינו בין כוס שני לבין כוס שלישי דהוא סמוך לאכילה או בתוף אכילה דאז אינו משבר, אכל לא בין ראשון לשני, כדי שלא ישפכו, וכמו שאסור בין שלישי לרביעי: (טז) כדי שלא ישתבר. משמע דוקא יין או שאר משקין כהאי מנא המשכרין, (כ) אכל משקה שאין משפר מתיר לשתות בין הכוסות²⁴⁶: ד' (יז) מביאין לפני בעל-הבית, אכל לפני (כ"ג) שאר בני-ביתו אין צריך להניח בפטר הנה, אלא פלו נטלין משל בעל-הבית²⁴⁷, תה אפילו במקומות שיש שלחו קטן לפני כל אהר ואהר, וכל-שכן במקומות שקלן יושבין על שלחו אהר: (יח) שיש בה שלש מצות, שנים בשביל לחם-משנה כשאר יום-טוב²⁴⁸, ואחת כדי לברכה לשמים, חציה לקיים בה מצות אכילת מצה, ד'לחם ענין קריה רחמנא ומה דרכו של עני בפרוסה, ותציה השני בשביל אפי'קומין²⁴⁹, ובמבאר לקמה בסעיף ו: (יט) וחרסת, כדי לטבל בו אה הסרור, גדלקמן בסימן תעה, וכרפס הוא מין ירק שקורין אותו כרפס²⁵⁰, ובחרו לכתחלה במין זה (כ) שהוא נוטריקון ס' פרך, כלומר, ס' רבוא עבדו צבוח פרך: (כ) או ירק אחר, מאיזה מין שהוא²⁵¹, אף לכתחלה טוב שיקח (כ) מאותו המין שמברכין עליו אוקה ברכה שמברכין על הסרור כדי שיפטר בנה מרור שאוכל בתוף הסעודה, אכל לא יקח לנה אהר מתמשת מיני מרור, כי אהר שמלא כרסו מרור אין יברך אחר-כך 'על אכילת מרור'. ועין לקמן בסימן תעה סעיף ב²⁵²: (כ"א) או מירמלה, לטבל בהן הכרפס ותנרק, אם חל בשבת, (כ"ב) יצאה המירמלה קדם שבת ולא יצאה בשבת, כמו שכתוב בסימן שכ"א סעיף ב, ואם לא עשה קדם שבת ואין לו חמץ לטבל בהן, (כ"ג) יש לעשות מירמלה מעט כמו שכתוב שם²⁵³, והנה ענין טביל הירק במשקה (כ"ד) הוא מתקנת חכמים, כדי להקמיה

שער הציון

(י) טור בשם אבי העזרי, עין שם: (י"א) והטור שקטב שיכון לבו שלא יצטרך לברך פעם שני, על-קדוש מרר שלא תה טהן לפניו, דאי לאו הכי מטיא מספר, ובדלעיל בסימן ר"ה, עין שם: ואולי דבין שאין נטילה לשתות בין הכוסות (עין בהדושי ריטבי"א בפסחים ק"ג ובבב"ב), אס"פ כל זמן שלא חשב בפרוש לשתות הוי בהשית דעתו: (ט"ז) והוא דעת הג"ב, והא דתקמי בין שלישי לרביעי ולא תקמי בין ראשון לשני, משום דבלאו הכי אין דרך לשתות הרבה קדם אכילה, ועין בבארי הג"א שעשה סבורין לדעה זו מן הירושלמי: (כ) חקיעקב ואלהי נבה: (כ"ג) פוסקים: (כ"ד) מהרי"ל: (כ"ה) אחרונים: (כ"ז) מגן-אברהם וי"א: (כ"ח) חקיעקב: (כ"ט) ש"ס:

מרחם: 1 פטרוזיליה.

הלכות פסח סימן תעג

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק ו]

גם-כן אינו נכון, כן נכתבו האחרונים⁽²¹⁾.

21) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (ס"ד), שמה שכתבנו שיש להחזיר על נטילה זו כמו שרגילים בשאר שבתות השנה, הוסיף, שאף אם נטל ידיו מימי צריך לחזור ולנטל ידיו לפני אכילת המצה, כיון שמופסקים הרבה בין הקידוש לאכילה באמירת ההגדה, וכבר הסיח דעתו משמירת ידיו.

[משנב ס"ק י]

יבמקשה ברייה סעיף-קטן כא⁽²²⁾.

22) ושם התבאר שלמנהגינו שאין מוסיפים לשנות עוד כוס בין הכוסות הראשונות (כמבואר כאן בשו"ע (ס"ג)), ואם כן לא היה ברעתו לשנות עוד בין הכוסות, ולכן אם ישנה יצטרך לברך ויהיה נראה כמוסיף על הכוסות, לפיכך יסמוך על דעת הסוברים שאין חיוב הסיבה בומיננו ומימי נכון שקדם שיברך על הכוס הראשונה ויהיה ברעתו לחזור ולשנות בין הכוסות הראשונות, ואז אפילו יטעה וישתה את הכוס הראשונה בלא הסיבה, יוכל לשנות כוס אחרת בהסיבה ובלי ברכה, ולא יהיה נראה כמוסיף על הכוסות.

[משנב ס"ק יא]

בכח-הפזון לבסוף⁽²³⁾, ועוד, דקרי יברך ברכה אחרונה⁽²⁴⁾.

23) ובטעם הדבר כתב לעיל (סי' רעב ס"ק לו), שכוס זו שהיא של קידוש היא מצרכי הסעודה, וזוהי סברים הבאים מחמת הסעודה, שהם טפלים לסעודה ונפטרים בברכת המזון.

24) ומה שהוצרך לכתוב עוד טעם, ראה מה שכתב בביה"ל לעיל (סי' קעד ס"ו ד"ה וכן פוטר) שדו"ק זה שברכת המזון פוטר את היין שלפני המזון אינו דין ברוח, ויש שיטות ראשונים שצריך לברך עליו ברכה אחרונה. ועוד ביאר הכף החיים (ס"ק ל"ד) במה שהוצרך לטעם השני, שהוא מחמת השיטות שברכת המזון אינה פוטרת יין של קידוש באופן שקדם נטילה, ואם כן בלילה הזה שכתב השו"ע כאן שלכל הדעות נטילים ימים לאחר הקידוש, אינו נפטר בברכת המזון לשיטת אלו.

[משנב ס"ק טז]

מקור לשתי' בין הפוסקים⁽²⁵⁾.

25) ולענין אכילה, כתב בשו"ת אור לציון (חי' פס"ו תשובה ז) שלכתחילה ראוי שלא לאכול עד אחרי אכילת המצה, כדי שיאכל את המצה לתאבון. אמנם אם הוא רעב וכגון בכור שהתענה, כתב בשו"ת שבת הלי' (חי' ס"ו ק"ח אות א) שיכול לאכול לכתחילה, וכן דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 13) שיכול לאכול פירות או ביצים ולברך עליהם ימרא נפשות, אך יאכלם ויברך אחריהם לפני אכילת הכרפס, כי אם יאכלם אחרי אכילת הכרפס ויברך עליהם ברכה אחרונה יפסוד בזה גם את הכרפס, והרי יש הסוברים שברכת הכרפס עולה גם על המרור שיאכל אחר כך, וכן כתב בשו"ת אור לציון (שם).

[ביה"ל ד"ה הרשות ביח]

רק שפוג' הכוס נתקן עמ"כ לאמירת הקדה⁽²⁶⁾.

26) אמנם, בשו"ע להלן (ס"ז) כתב שמוזגים לו את הכוס מיד לאחר אמירת 'הא לחמא עניא', וביאר במשנב שם (ס"ק סב) שתחילת אמירת ההגדה היא באמירת 'הא לחמא עניא', ואם כן נמצא שמינת הכוס השני היא אחר תחילת ההגדה.

[משנב ס"ק יז]

אלא בלן נזקלין קיטל בעל-הבית⁽²⁷⁾.

27) ובומיננו שהמצות דקות ואין במצות שלפני הבעל הבית שיעור כוית לכל אחד מהמסובים, ראה מה שכתבנו לקמן (סי' תעה ס"ק ו).

[משנב ס"ק יח]

שנים בשביל לחם-מקשה פשע' יום-טוב⁽²⁸⁾ וכר', ותקנה השני בשביל אפיקומן⁽²⁹⁾.

28) ובמצה של לחם משנה שהרגילות שמתפורר קצת מהמצה במקומות השרופים, דעת הגרי"ם קרליץ (הוט שני פסח פי"ז ס"ק י"ט) שנחשבת המצה שלימה, כיון שעדיין אין בחיסרון זה שיעור של אחד ממי"ח מהמצה. אמנם, אם יש חיסרון של ממש במצה, צריך לקחת בחשבון השיעור של אחד ממי"ח גם את שיעורם של פירותיו אלו.

ומצה שבורה שרוצה להשלימה על ידי ששורפה במקום שחסידה, דעת הגרי"ש אלישיב (הגדה של פסח הלילה הזה עמ' 9) שאין זה מועיל, וכן דעת הגרי"ם קרליץ (שם), ומשום שאין זה כאפיה מחדש אלא כצביעת המקום מחדש. ומה הגרי"ם איערבך (הגדת הלילה הזה שם) פקפק הרבה בזה. אמנם גם לדעת הנהגים כן וטוברים שאפשר להחשיב לחם כשלם על ידי חריכה, דעת הגרי"ם איערבך (ש"ש"כ חי' פניה הע' לו) שאין לעשות כן ביום משום תיקון מנא.

וכשרוצה להוציא מצות שלימות לצורך לחם משנה מתוך חבילת המצות, דעת הגרי"ם איערבך (ש"ש"כ פי"ג ס"ל ובהע' ע"ה) שיותר להוציא מצה אחר מצה עד שימצא מצה שלימה, ואין בזה חשש בורה. אולם אם המצות השלימות והשבורות מונחות במעורב שלא בהבילה, יקח את השלימות ויניח את השבורות כדי שלא יברור פסולת מתוך אוכל. אמנם, אם רוצה את השלימות רק כדי ליפות את השולחן בעריכה נאה, דעתו שם (הע' ע"ב) שיותר לקחת אף את השבורות.

29) וכיון שמהמצה השנייה צריך לקחת שני כויתים, כתב השו"ע הרב (סי' תנח ס"ג) שהיא צריכה להיות גדולה יותר מהמצה הראשונה והשלישית, ובאופן שתספיק לכוית מצה וכוית אפיקומן.

[משנב ס"ק יט]

וכרפס הוא מין ירק שקורין אותו כרפס⁽³⁰⁾.

30) וירק זה, כתב המחצית (ס"ק ו) שהוא הנקרא בלשוננו 'צעליר', ובשו"ת התם סופר (א"ח סי' קלב) כתב שהוא הנקרא 'צעליר' ושכן נהגו לומר רבי נתן אדלר, והמג"א (ס"ק ו) כתב שנהגו לקחת ירק הנקרא פטרוזילין, וכן כתב הח"י אדם (כלל קל ס"ה), והצהגת החפץ חיים (מאיר עני ישראל ח"א עמ' 63) היתה לקחת תפוחי אדמה, והערך השלחן (ס"י) כתב שנחגגים לקחת בצל או צנן או תפוחי אדמה, והרבה נהגו (לוח ארץ ישראל, הלכות פסח) לקחת ירק הנקרא בערבית 'כרפס' עם עוד ירק שברכתו 'האדמה'. והגרי"ם איערבך (הליכות שלמה פסח פי"ט סכ"ח) נהג לקחת ירק המלפפון, שכן חשש מתולעים בסלרי (הגדה של פסח על פי פסקיו הע' 436).

[משנב ס"ק כ]

מאינה מין שהיא⁽³¹⁾ וכר', וצ"ל לקמן כסימן תעה סעיף ב⁽³²⁾.

31) אכן על תפוחי אדמה מבושלים שאוכלים אותם בכרפס, דעת הגרי"ם איערבך (הליכות שלמה פסח פי"ט דבר הלכה אות נו) המשך במילואים עמוד 35

מילואים הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד קודם

ההלכות שלמה פסח פ"ט דבר הלכה אות (טז). שאף שכתב הרמ"א (אה"ע"ז סי' טב ס"ט) שאת שאר הברכות נוהגים לומר על כוס אחרת ולא על כוס ברכת המזון, מימי כליל הסדר שאי אפשר להוסיף כוס אחרת, יאמר את שאר הברכות על כוס ברכת המזון של החתן ומשום כבודו של החתן, וכן דעת הגר"ש אלישיב (הגדה של פסח על פי פסקיו עמ' 22).

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 164

שיש לרונ בזה, כיון שענין הכרפס הוא לפתוח בירק כדרך בני חורין כדי לשרר בזה את האות האכילה, ותפוחי אדמה מבושלים הריהם משביעים במקצת, וכדאי שאינם מעוררים את התיאבון. שם נחבאר שאם אין ירק אחר לטיבול ראשון חרץ ממרו, ויברך עליו 'בורא פרי האדמה' וכן 'על אכילת מחר' בטיבול הראשון, ובטיבול השני יטבלו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה. וכתב במשנ"ב שם (סי' כו) שלדעת זו יאכל ממנו רק מעט בטיבול הראשון, כיון שעיקר אכילת המזרח הוא בטיבול השני, וכן לא יטבל או בחרוסת. אמנם, הביא שם (סי' כח) דעת הרבה פוסקים שעדיף שבאכילה הראשונה יאכל לשם שיש לרונ בזה, כיון שענין הכרפס הוא לפתוח בירק כדרך בני חורין כדי לשרר בזה את האות האכילה, ותפוחי אדמה מבושלים הריהם משביעים במקצת, וכדאי שאינם מעוררים את התיאבון. שם נחבאר שאם אין ירק אחר לטיבול ראשון חרץ ממרו, ויברך עליו 'בורא פרי האדמה' וכן 'על אכילת מחר' בטיבול הראשון, ובטיבול השני יטבלו בחרוסת ויאכלנו בלא ברכה. וכתב במשנ"ב שם (סי' כו) שלדעת זו יאכל ממנו רק מעט בטיבול הראשון, כיון שעיקר אכילת המזרח הוא בטיבול השני, וכן לא יטבל או בחרוסת. אמנם, הביא שם (סי' כח) דעת הרבה פוסקים שעדיף שבאכילה הראשונה יאכל לשם

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 166

שיתפול בה המזרחות, אך יותר שלא יאכלנה בסוף גידולה שאו היא מרה כלענה, וכדומה כו' שהיא מרה כלענה ביאר הגר"ש אויערבך (ההלכות שלמה פסח פ"ז סכ"א דבר הלכה אות לו) שדאי אין יוצאין בה, כיון שהוא שלא כדרך אכילתה. ושלא כמו שכתב החיי אדם (סי' קל ט"ג) שיוצא בה ידי חובה גם אם לקחה בשעה שהיא מתקנה, ולא איכפת לנו שאין בה מריחות כלל. וכן כתב השו"ע הרב (ס"ל) שראוי לקחתה אף בעודה מתקנה, וכן דעת הגר"ש אויערבך (שם), וביאר שהדין הוא שצריך להרגיש את טעם אותו המין הנקרא 'מרור'.

הלכות פסח סימן תעג המשך מעמוד 168

כדי שידעו ענין סיפור יציאת מצרים, שעיקר המצוה היא תשובת האב על שאלת הבן. ובומונינו שאין דרך בני חורין להטב או לטבל, ולכן ההסיבה והטיבול אינם נראים כלל בדרך הירוח נוממילא אין הבן שומע בעבדים היינו ועתה בני חורין תשובה לשאלתו, דעת הגר"ש אויערבך (ההלכות שלמה פסח פ"ט ס"ל) שהיוב האב לתת תשובה לבנים על שאלות הימה נשתנה; ולבאר להם את שני הענינים האלו של ההסיבה והטיבול. והוסיף (דבר הלכה שם אות ט"א), שראוי לכל אב לבאר בפרטות איך בפרשת 'עבדים היינו' מושבות כל השאלות של הבן, ולא לסמוך על מה שיאמר אחר כך בנוסח ההגדה ירבן גמליאל אומר' וכו'.

הלכות פסח סימן תעג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק כא]

להתמיה אַת המינוקות⁽³⁴⁾ וכו', וְשֶׁאֵלֶּי עַל שְׁנֵי הָהָרִים⁽³⁵⁾.

34) ואף מי שאין לפניו תינוקות, כתב השו"ע הרב (ס"ו) שחייב באכילה זו, כיון שלא חילקו חכמים.

35) והתשובה שעונים לתינוקות על שאלה זו, כתב הט"ו (ס"ק ז) שהיא שאנו מטבילים קודם הסעודה כדי לרמוז שאף הטיבול שבתוך הסעודה אינו בא מחמת הסעודה אלא על פי תקנת חכמים.

[משנ"ב ס"ק כב]

מְדַאֲקָה אֶלָּא לְזָכֵר בְּעֵלְמָא⁽³⁶⁾.

36) והוסיף עוד השו"ע הרב (סכ"ג), שיש להזהר שלא לדקדק בזה יותר מדאי ולהחסיר את התבשיל שהוא זכר לחגיגה, משום שנראה בדקדוקו כעושה אותה כמו קדשים ממש.

[משנ"ב ס"ק כג]

אֶלָּא דָּאָף בְּבִיחָה נְצָא בְּהִיגָה⁽³⁷⁾.

37) ומה שנהגו לקחת ביצה זכר לאבילות דוקא בתבשיל השני שהוא זכר לחגיגה [כמבואר להלן (ס"ק ל)] ולא בתבשיל הראשון שהוא זכר לפסח, ביאר הגר"ש האונגר (קובץ מבית לוי ח"ג עמ' נב הע"א) שאת קרבן הפסח אולי יש אפשרות להקריב גם בזמן הזה, אבל את קרבן החגיגה אין אפשרות להביא בזמן הזה ולכן בו יותר ניכרת האבילות, לפיכך בחרו להביא ביצה דוקא בו כזכר לאבילות.

[משנ"ב ס"ק כד]

דִּלָּא שְׁנֵי אֵין מְעִבְרִין⁽³⁸⁾ וכו', סֵדֶר הַקְּעָרָה שֶׁל הָאָרְזִי ז'ל⁽³⁹⁾.

38) ובטעם הדבר כתב השו"ע הרב (סכ"ז), שכיון שאין החרוסת אלא זכר בעלמא, אין בזה משום אין מעבירין. וכן המרור שאינו חביב אצל האדם ואין לו דין קדימה לענין ברכות הנהנין, לפיכך גם אין מקפידים אם יצטרך לעבור עליו.

39) וסדר הקערה לפי הארז"ל, כתב הערוך השלחן (סי"א) שהורוע למעלה מצד ימין, והביצה למעלה מצד שמאל, והמרור למטה מהם באמצע, ולמטה מהם ישים חרוסת מימין וברפס נמוך מעט משמאל, והמרור של הכורך ביניהם, והשו"ע הרב (סכ"ז)

כתב שיניח את החרוסת מימין ואת הכרפס משמאל ואת המרור של הכורך למטה מהם כנגד אמצעם, כשני סגולים זה למטה מזה, וכתב הכף החיים (ס"ק נח) שלפי זה אין להניח את מי המלח על הקערה, כיון שאין להוסיף מסדר הקערה ואין לגרוע, אמנם הרמ"א כתב שגם את מי המלח יש להניח בקערה.

ולאחר שאכלו מהכרפס, כתב המג"א (ס"ק ה) שרשאי לסלק מעל השולחן את מה שנשתייר ממנו וכן את מי המלח. אכן דעת הב"י איש חי (שנה א פ' צו אות לב) שצריך להשאיר את הקערה כצורתה עד לאחר אכילת המצה והמרור, וכן כתב הכף החיים (ס"ק נב), ומ"מ כתב שאת מי המלח רשאי להסיר כיון שאינם מענין הקערה. וכתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פט"ו תשובה יח), שאף שאוכל מכל המינים המונחים על הקערה וכן מהמזות, מ"מ צריך להזהר שישאר מעט מכל מין במקומו עד סוף ליל הסדר.

[משנ"ב ס"ק כז]

שְׁהוּא זָכֵר לְקִשׁוֹר קָרְבֵּן־פֶּסַח⁽⁴⁰⁾.

40) ואף שהוא לזכר קרבן הפסח, כתב השו"ע לעיל (סי' תסט ס"א) שאסור לומר 'בשר זה לפסח', מפני שנראה כמקדישו לקרבן פסח ואפילו שהבשר כבר שחוט, ומ"מ בדיעבד, כתב המשגיב שם (ס"ק א) שאין לאסור את הבשר באכילה. והוסיף שם (ס"ק ב), שמשמע זה גם לא יאמר לחבירו 'צלה לי בשר זה לפסח'.

[משנ"ב ס"ק לב]

דָּאָף אֶחָדִין צָלִי בְּלִילָה⁽⁴¹⁾, אֶכְּלֵ הַבִּיחָה אֶף שְׁהִיא צְלוּיָה מְרַמָּה⁽⁴²⁾, שְׁאֵין אֶסוּר צָלִי בְּבִיחָה⁽⁴³⁾ וכו', וְהוּא בְּזוּי מְצֻנָּה⁽⁴⁴⁾.

41) ובטעם הדבר כתב השו"ע לקמן (סי' תעו ס"א) שהוא מחשש שמא יאמר 'בשר פסח הוא', ואף אם לקח זרוע של עוף, כתב במשגיב שם (ס"ק ח) שהעולם יסעו בין צלי לצלי, ויתירו גם צלי כבשים תעוים.

42) ואף מצוה יש בדבר, כמו שכתב לקמן (שם ס"ק יא) שיהדר לאכול את הביצה שעל הקערה משום זכר לחגיגה.

43) ובטעם הדבר כתב לקמן (שם ס"ק ט) שאין הביצה דומה לבשר כלל, ולכן לא יבואו לטעות ולהתיר גם בשר כבשים צלוי.

44) וכן לענין סכך הסוכה ולולב ושופר לאחר שנתבטלו ממצותם, כתב לעיל (סי' כא ס"ק ו) שאין לזרקם לאשפת.

הלכות פסח סימן תעג

באר הגולה פג

י סו ב משנה פס ליש

(כב) זכר (י) לחגיגה. (כג) ונתגו בקשור וביצה. הגה (ד) ויספר הקצרה לפניו (כד) בענין שאינו צריך לעבר על המצות, דהנה הכרפס זהא (כה) למעלה מן הכל, ונתחמץ סמוך לו יותר מן המצות, והמצות מן המרור והתרת, (כו) והם יהיו יותר קרובים אליו מן הפשור והביצה (מהר"ל). 'והקשור נתגו ושהיה (ט) (כז) זרוע. ונתגו שהקשור (כה) יהיה צלי (כט) על הגחלים (ל) והביצה תהיה מבשלת. (לא) (והוא הדין (י) [ז] צליתה, (לב) וכן נוהגין בעירגו): ה' אלו ירקות שיוצא בהם (לג) ידי חובתו: (יב) [ח] חזרתו, עלשין, ממכא,

שערי תשובה

[ז] צליתה. עב"ט. ומיש ואם שכח כו' הוא פלוטן החיי בשם פתח, והמגיא כתב שעלנו בלילה ראכל בייש הראשון, ריל שלא נענינו לערו הספר סבי אלא יצלה קלל ב' ג"כ ואכלה שחרית, אכל ל' זה באינו לנהה ממנס, והא פלוגה אסור לאכל צלי. ונראה קצת מלשון זה כמיש בשו"ת בית יהודה שאין לאכל צלי גם כיום וליהר פסחים לרבנא המקום שנתגו לאכל הוא כו', וא"כ שעור נכדו כן הוא, שאין לצלות בלילה א"כ נעת' לאכל באינו לילה וכו', ריל כיון דבזקלא הדין שאין חזר כ"א כשיבשל לאכל מה באינו לילה וכו', ובין דבפסח אסור לאכל צלי פלוגה וכו', שוב אין רשאי לצלות כלל (ועין לקמן באש"ל ובהנהגת העתיק בשם הבית יהודה להספד, ואב"ט טעם הדין וחזו מ"ש בבית יהודה בשם המגיא וכו' שהם דברי בעל הפסח, אף שמהניח לא ראיתי ולא שמעתי לנהג חזקא זו אלא נוהגים במשמעות המגיא וכו' דביום מהר. ועין לקמן סימן תעו. ועין בבני סימן כג שפשוט חפיו חל ע"פ בשבח ודל בשבח תנודל שלפניו שהרוע יתנה צליה צ"ש פי במוצאי שבת אסור לצלות שאין אוכלין צלי בלילי פסחים. ע"ש. ולפי מ"ש המגיא שפיר יכול לצלות במ"ש ע"ד לאכלו ביום, ואפשר חסיל דלמחלה אין לצלות פלוגה על סמך שאכל ביום הפסח, אם לא שיש צורך בדבר לצשות כו' ולא חלה. ואף להמגיא ונראה אם שבת שיש כן אכל לא ללמחלה, ולכן כשהל ע"פ שבת יש להקדיר לצלות צ"ש, והצ"ע וי' לצלות במ"ש ע"ד לאכלו למחר: [ז] חזרתו. עב"ט. ועין במגיא ח"ב סימן ק"א דמ"ש בש"ע דאין יוצאים בבבליים הנו ששאר ירקות של מין טרה, אכל במקא שקורין קריין² שאנו רואין בחוש אע"פ ששורו כמה ימים עומד בטעמו ובחריבותו כו'. ועין בשו"ת בית אפרים סימן מג דאע"פ חז"א ע"י הפסח מתבשל הפסח קצת אף כיון שעכ"פ לא הוסיג הפסח ונתנו טרף הרבה סיל

באר היטב

כמיש בסיומן שכו, ט"ו. וכתב המ"א: וי' דלאחר שאכל הנרק מהר לסלק הנרק וי' הפלח מהקצרה: (י) לחגיגה. אפילו חל ע"פ בשבת. ועין בה"א"ש מ"ש בשם מהר"י מהר"ק"ש ומח"ל טקורוב"ל שדרכיהם הם הפך המגיא. ועין מהר"א בנה: (ד) ויסדר. סדר הקצרה של האר"י ו"ל מעט מספר צד החיים, ח"ל: סדר הקצרה של השמחות יהיה פסח הנה, והוא שפסק ג' מצות שמורות ומניה הנה למעלה ואחריו לוי ולמשה ספסו הישראל שהם כנגד ג' מחץ דאבא עלאה, ואח"כ הפח טרור וכרפס והרסת ובי מיני פכשיל, זרוע של קלה צלוחה וביצה מבשלת, ומיני אלו מה' דברים למעלה של הג' מצות. והנה זרוע שהיא חסד בגמין שלף וביצה שהיא גבורה בשמאל שלף, מרור שהוא רומז למית באמצע בין הרוע והביצה פי מית מקרע בין חסד לבגרות, ואח"כ התרת בקו וכן תחת הרוע מפי שהיא רוקנת לנצח, ואח"כ הכרפס שהיא רומז להוד פיות תחת הביצה בקו השמאל שלף, ואח"כ תתק חזרת ומיני למטה מן המרור בקו האמצעי שהוא כנגד היסוד והוא כד' לעשות אח"כ קריכה עם החזרת, והקצרה בעצמה שכוללת קלם היא הפלכות, הרי י"ס הפקמות, ואל ישנה מזה הפסח, ואשר לו מי ששכחן הגמול, עכ"ל: (ט) זרוע. והוא מעט פשור עליו, ד"מ: (י) צליתה. ואוכלין אותו מטעם שהוא זכר לאבלות, והקשור צלי אין אוכלין, וכן המענה, ועין ט"ו. ואם שכח לצלות הקשור או הביצה מע"ש אין לצלות בלילה אם לא שרעתו לאכל באינו לילה וי"ס, מהר"י. ועמ"א: (יב) חזרתו. הוא לאטי"ף, עלשין הוא קרוב"ל, ממכא הוא קריין², ותפשט הפסח לקח הקריין למרור, ומקריין על העלין והקלה נושלין למריכה. ובתשובת חכם צבי סימן ק"ט כתב: ונתגו ונתגו ב' הדין לא הוגלו לקחתו למרור ולקחתו הקריין שהוא ממכא. ופי' מהו דרבה שאינם בו הסימנין האמורים בגמרא, ומפי' שבאמצעות אשקנו אינו קצו בוטן הפסח לא הוגלו לקחתו למרור ולקחתו הקריין שהוא ממכא. ופי' מהו דרבה שאינם

משנה ברורה

אח התינוקות³⁴ שזכאו שנוי שאוכלין הנרקות בטבול שאין דרך לאכלם קדם הפסחה בכל ימות השנה וישאלו על שנוי זה³⁵, שאמירת הפסחה מצותה לאמרה דרך תשובה על שאלות ששאלוהו, שנאמר 'פי' ישאלך בך וגו' ואמרת לבנך זכרים היינו וגו': (כב) זכר לחגיגה. ואם חל ערכי פסח בשבת, (ס) יש אומרים דאין צריך לקח רק פכשיל אהר פנגד פסח, דחגיגה אינה באה אן, שאינה חובה בשבת, ויש אומרים דהא"ע"ל פ"דן צריך לעשות שני חבשילין כמו בשאר שנים, ולא פלוג נבנן בזה מדאיהא אלא לזכר בעלמא³⁶, (כג) ונתגו בקשור וביצה. ובל"שקן (כט) אי בעי לעשות שני מיני פשור, אהר צלי ואהר מבשל זכר לפסח וחגיגה, דשפיר דמי, (ל) אלא דאף בביצה יצא כוה"ג³⁷, ויש שכתבו, (לג) דמה שכתבו בביצה, פלו"מ: בעי רממא למפרק יתנא. ויש שכתבו, משום דעושים אנו זכר לאבלות בית המקדש, שאין אנו יכולין להקריב קרבן פסח: (כד) בענין שאינו צריך וכו'. ורצה לומר, שלא יצטרך לזלג עליהם: (כה) למעלה וכו'. פרוש, בסימף לו: (כו) והם יהיו יותר קרובים וכו'. ויש שכתבו (ג) שאין להקפיד על פשור וביצה אם יצטרך לזלג עליהם, כיון שאינן מצוה אלא זכר בעלמא, (ג) וגם על מרור ותרסת אפ"ש דלא שוף אין מעבירין³⁸, ועין באחרונים סדר הקצרה של האר"י ו"ל³⁹:

שער הציון

(כ) פוקקים: (כט) פ"ח: (כט) בן מוכח פ"ש ובבאר הג"א: (ל) דלא נדע מפרק של הפשור שיוצא בזה לחגיגה ב"ח: (לג) פ"ב: (ג) חז"ל: (ג) שם. ועין בפריימג"ד שפסק עליו: (ל) פוקקים דפליגי אפ"חיקא דג"ף ע' וכמו שפסק הרמב"ם: (לג) לכלי עלמא, אף לזבנן: (ל) דחוששין לשיטת הפוקקים דקברי פ"ד חיקא (עין בחופפות ק"ד עמוד ב דבור המהחיל שני) דמביא להו דוקא צלי: (ל) אחרונים: (לג) פולקמן בסיומן חנו: (לג) דרכי משה ומנן אברהם, ומשום דפסקתא אין דעתו לאכל רק להניחו לערו פסח השני: (מ) אחרונים:

תרגום: 1 אין זה הנקרא ביום חזרת, אלא מה שאנו קוראים פסח. 2 הוא הנקרא ביום חזרת. 3 חסה.

